

Jubileusz Profesor Wiktorii Śliwowskiej

Dr hab. Wiktoria Śliwowska, profesor Instytutu Historii PAN, jest największą znawczynią problematyki zesłań Polaków w Rosji w XIX w. Opublikowała wiele prac z tego zakresu, wśród których *Zesłańcy polscy w Imperium Rosyjskim w pierwszej połowie XIX wieku. Słownik biograficzny* (Warszawa 1998) jest dziełem o unikatowej wartości. Wokół Niej skupiają się wszyscy nasi badacze tematyki zesłańczej, choć w sensie akademickim właściwie nie stworzyła własnej szkoły. Jest jednak życzliwą i obiektywną recenzentką prac doktorskich i habilitacyjnych. Tą drogą wpływa na podniesienie poziomu polskich, ale nie tylko, rozpraw naukowych. To przede wszystkim dzięki Niej funkcjonuje od 1994 r. Komisja Syberyjska (obecnie: Komisja Badań nad Historią Syberii) Komitetu Historii Nauki i Techniki PAN. Na okresowe spotkania tego zespołu przyjeżdżają zainteresowani przede wszystkim po to, by skonsultować z Profesor Śliwowską wiele niejasnych bądź zawiłych problemów interpretacyjnych. Nigdy nie odmawia im swojej rady, wskazując zwykle na miejsca przechowywania dokumentów, także gdy są one w odległych archiwach prowincji rosyjskiej.

Na ogół unikała uroczystości, w których byłaby podmiotem. Nie pisała także własnych biografów do wydawnictw typu „kto jest kim”. Z tego względu notatki o Niej, i to nie zawsze precyzyjne, znajdujemy tylko w niektórych encyklopediach. Uważała, że najważniejsze dla Niej są publikacje. Pierwsze ogłosiła w 1954 r., zaraz po powrocie ze studiów w prestiżowym Instytucie im. Aleksandra Hercena w Leningradzie. Później wydawała artykuły, monografie, a przede wszystkim źródła historyczne dotyczące dziewiętnastowiecznych powiązań polsko-rosyjskich. Tylko w ostatnich latach wydała książki: 2000 r. – *Syberia w życiu i pamięci Gieysztorów – zesłańców politycznych. Wilno – Sybir – Wiatka – Warszawa*; 2005 – *Ucieczki z Sybiru*; 2006 – *Pan Puchatek. Rzecz o Wacławie Józefie Zawadzkim*. Kolejne znajdują się w druku, a wśród nich znakomite źródło historyczne: Juliana Sabińskiego *Dziennik niewoli i wygnania 1839–1857*, odczytany z XIX-wiecznego rękopisu wspólnie z mężem René Śliwowskim. Zebrane w jednym miejscu dzieła, które opublikowała, tłumaczyła, opatrywała wstępem lub posłowiem bądź przygotowywała do druku jako źródła historyczne, z pewnością mogłyby zapełnić duży regał biblioteczny. A przecież pisarstwo to tylko część Jej twórczej osobowości. W jednym z tekstów poświęconych Jubilatce znajdujemy taki oto zapis: „Ktokolwiek dostąpił przyjemności goszczenia u niej na Bagateli czy letnim domku w Zalesiu, kto mógł cieszyć się jej zamiłowaniem do pysznych deserów podawanych w nieodległej od Instytutu Historii »Gwiazdeczce«, tego nie trzeba przekonywać, jak wspaniałym i ujmującym człowiekiem jest Wiktoria Śliwowska. Zdumiewająco skromna, delikatna, gdy trzeba, tolerancyjna, wyrozumiała i łagodna (raczej wobec bliźnich niż wobec siebie samej), opiekuńcza i życzliwie nastawiona do młodych historyków – potrafi jednak w okamgnieniu zmienić się w, powiedzmy, groźną lwicę, gdy natknie się na podłość, niesprawiedliwość, brak zasad, naukową

nieuczciwość czy polityczną hucpę i czasem – biada tym, których to dotyczy – dać temu publiczny wyraz”¹.

W 2006 r. przypadła „okragła” rocznica wybuchu krwawo stłumionego powstania zesłańców polskich przymuszonych do budowy traktu przy brzegu Bajkału. Z tej okazji I Katedra Historii Polski KUL wspólnie z Komisją Historyczną Oddziału Lubelskiego Polskiej Akademii Nauk zdecydowały zorganizować sesję naukową *Losy zesłańców postyczniowych w Imperium Rosyjskim. W 140. rocznicę polskiego powstania nad Bajkałem w 1866 r.* Zdecydowano konferencję tę dedykować Profesor Wiktorii Śliwowskiej, obchodzącej właśnie wtedy rocznicę 75-lecia urodzin. Jubilatka nie mogła w spotkaniu uczestniczyć osobiście. Barbara Petrozolin-Skowrońska, znawczyni problemu, przedstawiła jednak referat pt. *Problematyka zesłańcza w piśarstwie historycznym Wiktorii Śliwowskiej*. Autorka swe wystąpienie zamknęła taką oto konstatacją: „Historia »polskiego Sybiru« jest złożona i wciąż zawiera wiele niejasności. Konfrontacja różnych wersji wydarzeń, a także stereotypów, z rzeczywistością, którą odsłaniają źródła, to wielka wartość tej książki [*Ucieczka z Sybiru*]. To ogromna wartość całego piśarstwa Wiktorii Śliwowskiej, w tym dorobku warsztatowego i piśarskiego z zakresu tematyki zesłańczej”².

Mimo nieobecności na konferencji w 2006 r. w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim, z dała patronowała obecnym na spotkaniu, a wśród nich dużej grupie członków Komisji Badań nad Historią Syberii Komitetu Historii Nauki i Techniki PAN, osób uczestniczących także w kolejnym jubileuszu znakomitej historyczki.

Kolejny jubileusz Profesor Wiktorii Śliwowskiej nawiązywał do 55-lecia rozpoczęcia przez nią pracy na Wydziale Historycznym Uniwersytetu Warszawskiego. Na tę okazję Wydział Nauk Humanistycznych KUL wspólnie z Instytutem Historii im. Tadeusza Manteuffla PAN ogłosiły w 2008 r. księgę pt. *Zesłańcy postyczniowi w Imperium Rosyjskim. Studia dedykowane Profesor Wiktorii Śliwowskiej*. Redaktorem był prof. Eugeniusz Niebelski z KUL, inicjator wspomnianej konferencji w Lublinie oraz kilku innych sympozjów międzynarodowych, nawiązujących do powstania styczniowego. Pod zdjęciem Jubilatki umieszczono zdanie: „Profesor Wiktorii Śliwowskiej przyjaciele i uczniowie”, które zawiera najkrócej to, co w takiej okoliczności należało napisać. W księdze znalazło się także Eugeniusza Niebelskiego *Słowo wstępne*, stanowiące wykładnię wkładu Jubilatki do tego wszystkiego, co w Polsce nazywamy „Sybirem”. Jest również szkic Anny Brus, Mirosława Filipowicza i Eugeniusza Niebelskiego pt. *Profesor Wiktoria Śliwowska* oraz w opracowaniu Anny Brus *Bibliografia publikacji Profesor Wiktorii Śliwowskiej*, niestety tylko z zestawieniem publikacji ważniejszych (18 stron!). Część wstępną zamyka artykuł Dariusza Małyszka *Wokół sesji „Losy zesłańców postyczniowych w Imperium Rosyjskim. W 140. rocznicę polskiego powstania nad Bajkałem w 1866 r.” Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II. 15–16 listopada 2006 r.* Piękna księga, także pod względem edytorskim. Z notek w indeksie nazwisk wynika, że Profesor Wiktoria Śliwowska jest najczęściej cytowaną przez autorów prac w tomie zamieszczonych. To również oddaje skalę Jej dokonań.

Do tomu trafiły opracowania prezentowane w czasie konferencji oraz artykuły nadesłane (tu przede wszystkim przez historyków z Federacji Rosyjskiej: Mafrę Browczenko

¹ A. Brus, M. Filipowicz, E. Niebelski, *Profesor Wiktoria Śliwowska*, [w:] *Zesłańcy postyczniowi w Imperium Rosyjskim. Studia dedykowane Profesor Wiktorii Śliwowskiej*, red. E. Niebelski, Lublin–Warszawa 2008, s. 12.

² *Zesłańcy postyczniowi...*, s. 263.

– o archiwaliach dotyczących zesłańców polskich w Jakucji, i Bolesława Szostakowicza – dane o archiwaliach polsko-syberyjskich za Uralem). Redaktor zgrupował artykuły w działach: 1 – *Rosja, zsyłki i powstanie nadbajkalskie 1866 roku*, 2 – *Wygnańcze losy*, 3 – *Historycy syberyjskich zesłań*, 4 – *O Syberii inaczej*³. Zatem pełne spektrum problemowe. W ostatnim dziale – wspomnienie Zofii Strzyżewskiej, która przywołuje dzieje własnej rodziny skazanej na eksterminację na Syberii oraz swe przejścia jako dziecka wychowującego się w speciole. Rzeczą zasługuje na uznanie za klasykę w tym gatunku pisarstwa dokumentacyjnego.

Profesor Wiktoria Śliwowska i niemal wszyscy autorzy artykułów zamieszczonych w księdze zebrali się w Warszawie 14 kwietnia 2008 r. na posiedzeniu Komisji Badań nad Historią Syberii Komitetu Historii Nauki i Techniki PAN, tradycyjnie odbywającego się w sali posiedzeń Instytutu Historii Nauki PAN w Pałacu Staszica w Warszawie. Przybyli także przyjaciele i współpracownicy z różnych ośrodków naukowych w kraju, w tym liczna grupa pracowników Instytutu Historii PAN oraz Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Spotkanie dedykowano Profesor Wiktorii Śliwowskiej, a głównymi punktami były: wręczenie Jubilatce przez prof. Niebelskiego książki *Zesłańcy postyczniowi w Imperium Rosyjskim* oraz Jej wystąpienie poświęcone własnej drodze twórczej i przyjaciółom. Drugi z autorów tej notatki przedstawił ponadto w zarysie twórczość Jubilatki, która dotyczyła głównie spraw polsko-rosyjskich, ale także zagadnień Holocaustu, dokumentowanych opracowaniem źródłowym (wydanym w języku polskim, niemieckim, angielskim i hiszpańskim) *Dzieci Holocaustu mówią...* (Warszawa 1993). Rzeczą o wyjątkowej wręcz wartości, bo także zapis własnego dzieciństwa w getcie warszawskim.

Było wiele kwiatów. Niestety, nie notowano treści z serca płynących wypowiedzi nie tylko prof. Niebelskiego, inicjatora spotkania, lecz także prof. Marii Magdaleny Blombergowej, prof. Barbary Jędrzychowskiej, prof. Leszka Zasztowta, prof. Jerzego W. Boryjszy, dra Jana Trynkowskiego, dr Zofii Strzyżewskiej i innych. Zresztą sam zapis słów nie utrwaliłby w pełni ciepła tego spotkania, w czasie którego Jubilatka miała pełną świadomość spełnienia jako historyk i wychowawca swych najwyższej klasy następców.

Eugeniusz Niebelski, Zbigniew J. Wójcik

Jubileusz Profesor Marii Magdaleny Blombergowej

2 kwietnia 2008 r. w Centrum Konferencyjnym Uniwersytetu Łódzkiego zorganizowano uroczystość poświęconą profesor archeologii tej uczelni – dr hab. Marii Magdalenie Blombergowej. Organizatorami byli: Instytut Archeologii Uniwersytetu Łódzkiego oraz Instytut Archeologii i Etnologii PAN Oddział w Łodzi, Łódzkie Towarzystwo Naukowe,

³ Oto autorzy opracowań (kolejność jak w księdze): Andrzej Nowak, Eugeniusz Niebelski, Zbigniew J. Wójcik, Dariusz Małysek, Aldona Praśmantaitė, Franciszek Nowiński, Anna Brus, Jan Trynkowski, Lidia Michalska-Bracha i Wiesław Caban, Jan Lewandowski, Magdalena Micińska, Jan Ziółek, Stanisław Wiech, Barbara Petrozolin-Skowrońska, Magdalena Gawin, Barbara Jędrzychowska, Ronald Prejs OFMCap, Mirosław Filipowicz, Ida Sadowska, Henryk Duda, Mafra Innokientewna Browczenko, Bolesław S. Szostakowicz, Grażyna Jakimińska, Janusz Pezda, Zdzisław Bieleń, Włodzimierz Toruń, Anna Barańska, Zofia Strzyżewska.